

Türkiye Köpek Irkları Çalıştay'ı Üzerine Notlar

İlker Ünlü

21.Mart.2011 tarihinde İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi önemli bir çalışmaya imza attı. Prof Dr Tamer Dordurka başkanlığında Köpek Psikolojisi ve Eğitim Kulübü'nün başarıyla organize ettiği çalıştayda Türkiye Köpek Irkları konusunda çalışmaları olan araştırmacılar sunum yaparak veteriner fakültesi öğrencileri başta olmak üzere tüm dinleyicilere ırkların geçmişi, standartları ve kullanım alanları gibi önemli konularda bilgilerini paylaştı. Hevesle çalışan genç arkadaşların samimi çabalarını gördüğümüzde ortaya çok iyi organize edilmiş bir çalıştay çıkmasının hiç de şaşırtıcı olmadığını hemen anlıyorsunuz. Bu nedenle emeği geçen herkese bir kez daha teşekkür etmek isterim. Elleri sağlık.

Türk Zağarı konusunda kısa; ama oldukça eğlenceli sunumu nedeniyle 3. sınıf öğrencisi Sn Civelek kadar olmasa da çalıştayın en ilgi çekici anları Türk Çoban Köpekleri ve Orijini konusunda yapılan sunum ve ardından gelen tartışmalarda yaşandı. Bu tartışmaların gerçekleşmiş olduğu ortamın bir üniversite olmasının bilimle spekülasyonun, kanıtlardan yola çıkmak ile iddiaları kanıt olarak göstermenin farkını genç ve bilimsel düşünen beyinlere sergilemesi açısından çok büyük önem taşıdığı kanaatindeyim. Umuyorum ki dinleyiciler arasında da bu noktalar en çok dikkat çeken hususlar olmuştur.

Bilimsel kanıtların bazılarını keyfi reddediş ve bilimsel karşı kanıtlar sunmak yerine şahsa saldırı böylesine değerli bir çalıştayın bilimsel mi yoksa magazinsel bölümünü mü oluşturduğunun ayırımına iyi varılmalıdır.

Zaman eksikliği nedeniyle soru-cevap kısmında yanıtlayamadığım bazı konuları aşağıda kısaca özetlemeye çalışarak bazı konuları netleştirmek istiyorum. Çalıştayda Türk Çoban Köpeklerinin orijin teorileri konusunda iki sunum vardı. Akbaş Çoban Köpeğinin Olası Geçmişi ve Geleceği başlıklı benim ve Türk Çoban Köpeği Kangal ve Akbaş'ın Orijin Teorilerine ışık tutmaya çalışan Sn Doğan Kartay'ın sunumu. Soru cevap kısmında Sn Kartay ve Prof Dr Atasoy'un yazılana değil yazana yönelttikleri eleştirilerin zaman eksikliği nedeniyle gerekli cevapla karşılanmadıklarını düşünüyorum. Aşağıda bunları açıkladığımdan yazının sonuna kadar gelen arkadaşların neden bahsettiğimi ve endişelerimi daha iyi anlayacaklarını ümit ediyorum.

Türk Çoban Köpekleri Akbaş ve Kangal'ın kökeniyle ilgili sunumu ve son 10 yılda yazmış olduğu kitaplarda Sn Doğan Kartay aynı noktalardan yola çıkarak teorisini yapılandırmıştır:

- Türkler Anadolu'ya gelmeden önce bu coğrafyada küçükbaş hayvancılık dolayısıyla sürü köpekleri kullanımı da mevcut değildir. Bunun kanıtı da bahsedilen hayvanlara ait sanatsal tasvirlerin eksikliği olarak gösterilmektedir.
- Gerek Kangal gerekse de Akbaş Çoban Köpekleri Türk boyları ile Orta Asya'dan bugün ki halleriyle getirilerek Anadolu ve daha sonra da Avrupa'daki çoban köpeklerinin atası olmuştur.

Buradaki önemli nokta mevcut bilimsel verilerden yola çıkmak yerine ideolojik bir hedef belirleyerek onu desteklemesi umulan “iddiaları” kanıt olarak göstermektir. Bu da şimdiye

kadar sadece sözde bilimsel bir hava yaratabilmiştir. Hitap edilen bilimden çok yaratılan duygusal ortam olunca sunulan karşı kanıtları bilimsel olarak çürütmek yerine kişisel saldırı ve karalama eldeki tek silah olmaktadır.

Sn Kartay'ın yukarıdaki temel teorilerine baktığımızda eldeki verilerle tekrar değerlendirelim:

- Koyun ve keçi Güneydoğu Anadolu'nun da içinde bulunduğu Orta Doğu'da evcilleştirilmiştir. Dünyaya buradan yayılmıştır. Kısaca Türkler Anadolu'ya gelmeden çok önce bu coğrafyada küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. (Powerpoint sunumumda tarih öncesi Anadolu, Orta Doğu ve Güney Avrupa koyun yetiştiriciliği kanıtları resimlerle gösterilmektedir) Büyük kediler dâhil pek çok vahşi hayvanın kol gezdiği tarih öncesi Anadolu söz konusu olduğunda köpeksiz küçükbaş hayvancılık yapmanın mümkün olmadığı açıktır. Orta Doğu ve Anadolu halkları Türkler gelinceye kadar köpek kullanmayı akıl edemediklerine dair bir iddia da doğal olarak gerçekçi görünmemektedir.

Bu bariz kanıtlara rağmen Sn Kartay bilime inandığını her fırsatta söylese de daha da sıklıkla kanıt olarak gösterdiği temelsiz iddialarını bize bilim olarak kabul ettirmeye çalışmak konusunda kararlı görünmektedir.

Dahası Hitit Kanun Yazıtlarında çoban köpeği öldürmenin hamile inek öldürmekten daha büyük ceza içerdiği gibi Türkler öncesi Anadolu'da çoban köpeği kullanımı konusunda bilimsel kanıtlar sunduğunuzda bunu Hıristiyan kaynaklı kitaplardan alındığı için geçersiz olduğunu söyleyecek kadar neyin bilimsel neyin değil olduğu konusunda tarafsızlığın yitirmiş bir bakış açısına sahip olduğunu da bir kez daha kanıtlamaktadır. Kendisinin ideolojisini desteklemiyorsa bilimsel kanıtların bile elinin tersiyle itilebilmesi ve bundan bahsedenler nerdeyse vatan hainliği ile suçlanabilmesi üzücüdür.

- Kangal ve Akbaşların bugün ki görünüşleriyle Türk boyları ile Anadolu'ya getirildikleri iddiasına da kanıt gösterme konusunda başarısız olması kimseyi şaşırtmamalıdır. Sn Kartay Sivas yöresine yerleşen "Kang Boyu" ile daha çok dilbilimsel bir bağ kurarak Kangal'ın varlığını bu boy ile ilişkilendirmektedir. Böylece bir anda Orta Asya'dan Kangal bugün ki formuyla gelivermiş görünmektedir. Peki, Orta Asya'da nerden gelmiştir? Orta Asya'da belirli bir "sabit" renkte köpek popülasyonuna sahip midir? Bunun açıklamaları sunumum da mevcut. Yine de kısaca şunu hatırlatabilirim. Göçebe toplumlar köpeğin rengini sabitleyemez. Bu sadece yerleşik ya da yarı yerleşik toplumların içinde mümkün olabilir. Orta Asya'da karabaşlı köpekler her renkte olduğu bilinen Orta Asya Çoban Köpeğinin sadece bir renk varyasyonudur. Bu köpeklerin Orta Doğu, Anadolu ve Avrupa'daki köpek varlığı üzerine etkileri genetik araştırmalarla gitgide daha fazla kanıtlanırsa da "şu boy, şu renk ve formda köpeği getirdi" gibi kesin aile albümleri çıkarmanın bilim değil romantik iddialar olduğu herkesçe açıktır. Orta Asya Çoban Köpeklerinin ve en iyi örneklerine sahip Türk Toplumlarının bulunduğu coğrafya ve batı köpek varlığı üzerinde önemli etkileri olduğunu kabul etmeyen yok. Ancak hangi noktadan itibaren hak sahibi olduklarını kanıtlamak için daha ciddi kanıtlara gereksinim vardır. Birincisinin varlığı direkt olarak ikincisinin kanıtı değildir. En azından şimdilik. Tüm bu konuşmalar köpeklerimizi daha az Türk yapmamaktadır. Sadece belirli milli öncelikler belirleyerek bilimi maniple etmeden önce iki kez düşünmek gerekmektedir.

Bu noktada Orta Doğu Teknik Üniversitesinden Sn Prof Dr İnci Togan'ın Genetik Veriler Işığında Kangal Köpeklerinin Özgünlüğü adlı sunumun ardından soru-cevap kısmında soruma verdiği yanıt önemlidir. Kangal Köpeği'nin 105 bireyle temsil edildiği bir araştırmada köpeklerimiz İskandinav ve Güneybatı Asya köpekleri ile benzeştikleri ortaya çıkmıştır. Bunun Kangal'ın doğudan batıya geldiği konusundaki teorileri güçlendirse de Sn Togan "Kangal ne zaman Kangal oldu?" ya da "Anadolu'ya bugün ki Kangal görünümüyle mi getirildi?" sorularına henüz kanıt sunmadığının açıklamıştır. Kısaca Kangal Köpeklerinin doğuyla bağları kanıtlanırsa da daha fazla araştırmanın gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Akbaş Köpeğinin kökenine gelindiğinde ise Sn Togan Akbaş'ın genetik olarak daha çok Avrupa'daki köpeklerle gruplaştığını belirtmiştir. Beklentilerimize ters düşse de bu veriyi şuan kabul etmek zorundayız. Kendisinin de belirttiği gibi daha fazla örnekle araştırmalar genişletilmelidir. Bu nihai sonuç olmadığı gibi bize nokta atışı yapacak deliller de sağlamamaktadır. Eldeki verilerden fazlasını söylemektense sabırla yeni bilimsel kanıtları değerlendirmek daha önemlidir.

Bu durumda Sn Kartay'ın Uralların Kuzeydoğusundan getirildiğini iddia ettiği Akbaşlar ile bu beyaz köpekler aynı olmasa gerek. Daha önce Türklerden önce koyun ve köpek yok demişti. Ve tam aksi ortaya çıkmıştı. Şuan Akbaş'ın da aynen Kangallar gibi Türk Boylarıyla bugün ki haliyle getirildiğini iddia ediyor; ancak ne yazık ki Romalılar çok daha önce beyaz köpek ürettiklerine dair kayıtlara sahipler. Bu nokta da Sn Kartay 'öyleyse bu beyaz Türk Köpekleri Batı Hunlarla gelmiş ve Romalılar da onlardan almıştır' savını ortaya atsa da kanıtlar sağlaştığında bunun inanılabilirliği de artacaktır. Çünkü hala beyaz bir köpek popülasyonu ile seyahat eden kavimler teorisine kesin kanıt yoktur.

Kinolojik olarak kavimler ve köpeklerinin doğudan batıya göçleri gerçeğine dayanarak en doğudaki ulusun ya da bölgenin belirli bir ırkın çıkış noktası olduğu kabul edilir; ancak Macar Kuvasz örneğinde olduğu gibi Orta Asya'dan Kawas olarak getirildi iddiası da sadece Macar Kralı Matyas Cornivus'un 15.yüzyılda bu köpeklere sahip olduğu ile sınırlı görünmektedir. Macar halkının atalarının MÖ 2000'li yıllarda Orta Asya'dan Doğu Avrupa'ya göçü ve yanlarında getirdikleri koyun ve köpek varlığı açıksa da ne renk bir popülasyonla geldikleri sırdır. Bugün oradaki beyaz köpek popülasyonu 2000 yıl önce Orta Asya'dan getirildiği iddia edilen köpekler midir ki buna kanıt bulmak eldeki verilerle imkansız görünmektedir yoksa sadece şuan ki köpek popülasyonuna ve Macar halkının 2000 yıl önceki Orta Asya'dan göçlerinin izi sürülerek bu köpekler o köpeklerdir sonucuna ulaşmak yeterli midir?

Sunumum sırasında her ülkenin milli ırklarına köken yazma çabalarının 100 yıllık bir süreç olduğunu açıklamıştım. Macaristan da kendi ırkı için şuan bizlerin kendi köpek ırklarımız için yaptığını yapmaktadır. Ancak ortada bu kadar gri bölge varken mümkün olandan fazlasının söylenmesinin mahsuru olmadığını; fakat bilimsel olarak da tedbiri elden bırakmamız gerektiği unutulmamalıdır. Bugün ki göçebe toplumların köpeklerinin çok renkliliği söz konusu olduğunda beyaz rengin sabitlenmesinin yerleşik hayata geçmekle olabileceği savı bana hala daha akla yakın gelmekte. Bu nedenle Orta Asya bağları gerçek olsa da tek renkli (karabaşlı ya da sadece beyaz) köpeklerin son buldukları bölgede bugün ki tutarlı görünüme sahip olduğu inancımı korumaktayım. Onların geçmişlerindeki bu bulanıklık kimseyi hangi ulusa ait oldukları konusunda bir tartışmaya götürmemelidir. Portekiz köpekleri Portekizlilerindir. Bizim köpeklerimiz de bizim.

Hemen herkesin gözünden kaçan Sn Togan Akbaş'ın sanki Avrupa'daki köpeklerle gruplaşmasının altını çizmekte çekingen davrandığı Kangal'ın Güneybatı Asya köpekleri ile gruplaşmasından bahsederken nerdeyse bunu geçiştirmesiydi. Sunumu öncesi arada görüştüğümüzde yapılan genetik araştırmalarda Akbaş'ı batıdaki köpeklerle gruplandığını ve doğu köpeği teorisinden uzağa düştüğünü söylemişti. Ancak benim burada söylemek istediğim kendisinin ortadaki duygusal gerilimden dolayı bunu vurgulamakta çekimser görünmesiydi. Havadaki duygusal gerilimin bu önemli ayrıntıya haksızlık ettiği kanaatindeyim. O an bana karşı sergilenen tutumun sanki kendisini de bir nebze de olsa etkilediğini düşünmeden edemedim.

Sonuçlar bu köpeğin bu toprakların köpeği olduğunu, onu da en az diğer değerlerimiz kadar gururla bağrımıza basmakta olduğumuz gerçeğini değiştiremez. En az birkaç bin yıl önce gerçekleşmiş göçlerin sonuçlarını dünmüş gibi yorumlayıp bundan ham sonuçlar çıkarmak daha önce de söylediğim gibi mümkündür. Buna duygusal yatırım yapmak ise bilim değildir.

Sunumumun sonunda Sn Kartay itiraz etmekte tabii ki gecikmedi. Ne söylediğimle değil nasıl oluyor da söylüyorum la daha fazla ilgilenen kendisi kısaca benim internetten indirdiğim bilgilerle köpek sahibi bile olmadan karşısına çıktığımı iddia etmekle kaldı.

Ben olsam açık yüreklilikle koyun da köpek de Anadolu'da Türklerden eski olduğu ortaya çıktığına göre bu bilgiyle kendi teorimi artık nereye oturttuğumu tartışardım; Orta Asya yerine karabaşlı köpeklerin Doğu Anadolu ve çevre ülkelerde neden daha yoğunlukta olduğunu irdeler Orta Asya steplerinden çoğunlukla ala bir popülasyondan nasıl oluyor da karabaşlı bir toplu göçün olamayacağına kafa yorardım. Ve bütün bunların köpeklerimizi daha az Türk yapmadığı konusunda içim rahat ederd. Onlar hala bizim köpeklerimiz ve bundan sonra daha da Türk olacaklar. Hem de epik masallara gereksinim duymadan. Oysaki Sn Kartay uzun uzun kendinden bahsettiği, kendini referans olarak gösterdiği bir dolu konuşmasında olduğu gibi bilimsel gibi görünen birkaç cümlenin dışında sorunu karşısında aradı. Öz eleştiri yoktu.

5 yıl kadar önce İstanbul'daki CNR Pet Fuarında Akbaş'ı ben tanımıyorum. Bu konuda çalışmalarını devam ettirip bir kitap yazmalısın diyen kişiyle artık ne söylediğimi bilmediğimi iddia eden kişiyle aynı mıydı?

Hâlbuki Kangallar konusundaki uzmanlığıyla bunca yıldır göklere çıkarılan kendisinin kitaplarının ilk baskılarına baktığımızda '*Kangal için renk ayırt edici özellik değildir*' der. Yani Kangal Batı'daki Anadolu Çoban Köpekçilerinin iddia ettiği gibi '*her renktir*'. Uzmanlığı bunca sene Kangal'ın ne renkte olduğunu ona öğretememiş midir? İkinci baskısında kendisine bunu hatırlatmam üzerine Kangal'ı baştan tanımadığını kanıtlayan bu cümleyi kitabından çıkarmıştır. Kartay'a göre Akbaş akkurttan, Karabaş karakurttan Türkler tarafından evcilleştirilmiştir. Bu konuda yorum yapmaya gerek bile görülmemeli. Yukarda bahsettiğim gibi kitapları büyük ölçüde Anadolu'da küçükbaş hayvancılığın Türklerden önce var olmadığına ve dolayısıyla sürü köpeklerinin de sadece Türklerle getirildiği üzerine inşa edilmiştir. Ne yazık ki karşı kanıtları Hıristiyan kökenli bilimsel kaynaklardan alınmadır gibi bir yaklaşımla istediğine bilim istemediğine bizi bizden etmek isteyen emperyalist propaganda diyebilmektedir. Nasıl oluyorsa kendisi ideolojik olarak hep doğru taraftayken karşındakiler nerdeyse kifayetsiz vatan haini konumundadır.

Kangalla Aksaray Malaklıların aynı köpekler olduğunu; Macar Komondor'un tüyleri traş edildiğinde altından Akbaş fenotipi çıktığını ya da baktığında kalça çıkığını anlayabildiğini iddia ettiği örnekler saymakla bitmez. Bütün bunlara rağmen beni köpekten anlamamakla

suçlamasını sadece psikolojide en bildik savunma mekanizması olan ‘yansıtma’ ile açıklayabiliyorum.

Çalıştay günü kendisinin yaşı ve yıllarca kitaplarına verdiği emekleri nedeniyle hürmet duyulması çok güzeldi. Ne kadar fikirlerimiz birbirine zıt gibi görünse de ikimiz de aynı köpekleri sevip korunması için çaba sarf ediyoruz. Her zaman medeni bir şekilde el sıkışırız. Sn Kartay’ın karizmatik kişiliği söz konusu olduğunda ona gösterilen tüm bu hürmeti saygıyla karşılamak lazım; ancak büyüğe duyulan geleneksel hürmet ile bilimsel soğukkanlılığımız arasına hiç mi mesafe konmamalı mıdır?

Son bir açıklama da Sn Prof Dr Fatih Atasoy’un sunumundaki söylediklerine yapmam gerektiğine inanıyorum. Sunumunda pek çok hata yaptığım yorumumun ardından sormama rağmen zamanını Türk Köpek Irkları ve Kinoloji Federasyonu (KIF) hakkındaki düşüncelerini sıralamakla harcamayı tercih etmiştir. Sorunun “neden bizi seçmediler neden biz yokuz” noktasında olduğunu görmemek imkânsızdı. Bana ilginç gelen sanırım 2005 yılında Onur Kanlı ile yazmış olduğu kitapta da (Türk Çoban Köpeği: Kangal) benim sunumunda verilen bilgiler kaleme alınmıştır. Sn Kanlı bir akşam bana telefon ederek benim Türk Çoban Köpekleri Orijin Teorilerine Bakış adlı 2003 yılında yazdığım makalemi kullanmak istediğini söylemişti. Ben de kaynak gösterdiğin sürece sorun yok demiştim. O kaynak asla gösterilmedi. Burada konumuzla alakalı nokta ise Sn Atasoy Sn Kanlı ile birlikte kaleme aldıkları kitapta da nerdeyse aynı şeyler yazarken (sayfa 32) o makalenin gerçek yazarından aynı bilgileri duyduğunda neden hatalarla dolu olduğunu söyleme ihtiyacı hissetmiştir?

Tüm bunlardan bana verilen birkaç dakikada bahsedebilmem mümkün olmadığından en ana hatlarıyla burada özetleme gereği duydum. Tüm bunlara yeni olanlar için aslında son 10 yılın kısa bir özeti gibi olan bu yazı ilgilenenler için bir nebze resmin tamamını daha iyi görmenizi sağlayabildiğini umuyorum.

6.Nisan.2011

www.akbas.tk

www.turkcobankopekleri.org